

CZYNIĆ SIĘ (350) *vb impf*

się (206), się (142), si(e) (2).

inf czynić się (36). ◇ *praes 1 sg* czynię się (2). ◇ *2 sg* czynisz się (14). ◇ *3 sg* czyni się (112) [w tym *Mącz* 493c, *WujJud* 1 10v, *WujJudConf* 110, *SkarŻyw* 141, *CzechEp* 27, *GórnRozm* Ev, *SkarKaz* 670b *może impers od CZYNIĆ*]. ◇ *1 pl* czynimy się (1) *CzechEp*, czyni(e)m się (2) *KlonŻal*, *SkarKaz*. ◇ *2 pl* czynicie się (3). ◇ *3 pl* czynią się (24). ◇ *praet 2 sg m* -m się czynił (1). ◇ *3 sg m* czynił się (31). *f* czyniła się (10). *n* czyniło się (3) [*RejWiz* 52, *KuczbKat* 60, *JanNKar* A2v *może impers praet od CZYNIĆ*]. ◇ *3 pl m pers* czynili się (3). *subst* czyniły się (2). ◇ *fut 3 sg m* będzie się czynił (2). *f* będzie się czynić (1). *n* czynić się będzie (2) [*BudBib Eccle* 1/9, *ActReg* 113 *może impers fut od CZYNIĆ*]. ◇ *3 pl m pers* czynić się będą (1). *subst* czynić się będą (1). ◇ *imp 2 sg* czyn się (6). ◇ *3 sg* niechaj się czyni (3). ◇ *2 pl* czyńcie się (2). ◇ *con 3 sg m* by się czynił (5). *f* by się czyniła (2). *n* by się czyniło (3) [w tym *RejZwierc* 105v, *GórnRozm* B3 *może impers con od CZYNIĆ*]. ◇ *1 pl m pers* bychmy się czynili (2). ◇ *2 pl m pers* byście się czynili (1). ◇ *3 pl m pers* by się czynili. *subst* by się czyniły (1). ◇ *part praes act* czyniąc się (34).

Sł stp s.v. czynić, *Cn* notuje, *Linde* XVI – XVIII w.

1. Uważać się, mieć się za kogo; zwać się kim; podawać się za kogo; udawać, że jest się kim; *se facere aliquem* *Modrz*, *Vulg*, *Cn*; *se (pre)ferre aliquem* *PolAnt*, *Cn*; *agere aliquem*, *se dicere aliquem*, *se ducere pro aliquo*, *ementiri*, *formam alicuius gerere*, *similitudinem speciemque alicuius gerere*, *aliquam personam sibi imponere*, *speciem a. simulationem alicuius induere*, *mentiri*, *speciem alicuius praebere*, *se profiteri aliquem*, *partes a. personam alicuius sumere*, *alicuius personam suscipere* *Cn* (208) :

czynić się jaki (5), *kto* (1): Bieda wám licemiernicy/ iże sie czynicie mądrzy łami v siebie *OpecŻyw* 76v, 2v; *MurzHist* Fv [2 r.]; *KrowObr* 8v; *SkarJedn* 243.

czynić się kim (119), *czym* (21), *jakim* (55): Takoweé pokory byla/ iż sie bożé łalki niedoŃtoyną czyniła *OpecŻyw* 2v, 2, 13v, 64v, 65v, 116v (12); będąc lotr krolem sie czyniŃz *BielŻyw* 150; NieczyńŃŃie [!] páwem ietliŃŃ kur *RejRozpr* H4v; *LibLeg* 11/167v; *RejKup* f7v; *MurzNT* 91, *Ioann* 10/33; *KromRozm III* L4; *BielKom* F4; nie wŃzyŃcy łá wnetże koŃŃiołem/ ktorzy sie koŃŃiołem tzyńiá/ nie wŃzyŃcy łá BiŃkupi y PálŃterze/ ktorzy sie BiŃkupy y PálŃtherzmi zowá. *KrowObr* A3, B3, 7v, 8v, 9, 9v (28); *RejWiz* 189v; *Leop Ioann* 19/7, 12; *RejFig* Aa2v [2 r.]; gdy mozełz Máym być/ przecz sie Márcem czyniŃz. *RejZwierc* 133; tu Dawid czyni sie w tey rzeczy niewinnym ácz sie zna w wielu inych rzeczách grzeŃznym *BibRadz I* 291b *marg*, *Iob* 34 *arg*, *Ioann* 10/33; Vchodząc Ńmierci Brutus/ vczyniŃł sie łzalonym/ błáznował krolowi chodząc s kijem iáko błázen (*marg*) Brutus sie czyniŃł błázmem. (-) *BielKron* 105v, 87v, 97, 164v, 175, 192v (9); *GrzegRóżn* G2v, K4; *Venditare* item ostendere, Okázowác sie, chelpić sie/ vdatnym sie czinić/ prziwłáŃzczáć łobie co. *Mącz* 479c; łácy zwodnicy pod figurá wiernych páłŃterzow á czyniác sie namieŃŃniki PáńŃłkimi á przywłáŃzczáiác łobie mieyŃce y moc iego náłtáwác na Ńwiát mieli. *RejAp* BB2, CC2v, CC3, 17v, 18 [2 r.], 22 (9); Azáł oni tey Ńwiętey ŃwiátłóŃŃi nie pokrywáiác naczyńiem ciemnym dziwnych á omyłnych wymyŃłow Ńwoich/ ácz sie czyniá ŃwiátłóŃŃiá/ y owłzem łá/ ále ŃwiátłóŃŃiá wedle Ńwiátá tego. *RejPos* 338v, 6v, 84 [2 r.], 153v, 200v, 220v (8); *BiałKat* 86; *WujJud* 20v, 39v *marg*, 72v *marg*, 105, 188v [2 r.] (9); bo gdy będzie wchodzić/ tedy sie zá inŃzá pokazowác będzie. (*marg*) wł: Y będzie iáko oná wnidzie/ y będzie

fię cudzą czynić. (–) [*et fuit cum intraret ipsa, et ipsa praeferabat se aliam*] *BudBib* 3.Reg 14/5, *Eccli* 19/24; *BudNT* b6v, Kk3, *Ioann* 10/33; *CzechRozm* 13v, 51, 100, 175, 215v (7); *PapPan* B3, Hhv; *ModrzBaz* 19; kto fię od Bogá poštěm czyni/ musi teź znak iáki y dowodny credens mieć. Bo mu nikt zgoła vwierzyć nie ma *SkarJedn* 46, 62, 117; *SkarŻyw* 299, 361, 394, 471, 483 (3); A co fię tknie Eliaľzá: kto nim nie ieřt/ iáko y Fineeřem/ ducha iego od Bogá nie máiac: niechby fie řam nim nie czynił/ áni łobie ducha iego przyczytáľ *CzechEp* 49, 172 [3 r], 184, 243, 279 283 [2 r.] (18); *NiemObr* 101, 104; *KlonŻal* C3; *ReszPrz* 108; *BielSen* 8; *GórnRozm* E4; *PapUp* K3; *LatHar* 733, 734; wřzyřcy Arcykácerze czyniá fię Chriřtuľami/ y řa zá Chriřtuľe vczniom řwoim *WujNT* 103; áni fię czynił Bogiem: áni řam řiebie zá Bogá chwalić kazaľ *WujNT* 716, *przedm* 6, *Ioann* 5 arg, 5/18, 8/53, 10/33 (19); Karánié ná tego co fie řzláchcicem czyni á nie ieřt. *SarnStat* 239, 712, 1303; Nářzym królem fię czynił/ choć téy mocy nie miał: Náwet y řynem Bořym wřzetecznie fię mieniľ *SiebRozmyřl* H3; *SkarKaz* 84a, 122a, 274a, 276a, 487a [2 r.]; hárdóć ieřt wielka y gľupřtwo/ gdy fię wřzyřcy rownemi łobie czyniá. *SkarKaz* 676a, 682a, 692b; *KlonWor* 50, 53, 54 [2 r.], 59.

czynić się być jakim (4): w ktorey modlitwye á dzyękowanyu/ [*Anna*] práwye fie czyni być błogóřławyona/ práwye dopyero řřczęřliwá á dobrá *GliczKsiąź* C3; *RejPos* 46v, 225v.

Ze zdaniem dopełnieniowym (3): iáko ty zły człowiecze řmieľz fie czynić tym czymeř nie ieřt *BielKron* 103v; *RejAp* 18; *CzechEp* 283.

Szeregi: »mianować i czynić się« (1): ktorzy fie kryřtuľowymi być miánuia y tzińia *KrowObr* 3v.

»nazywać i czynić się« (2): *KrowObr* 153; co fię wikáryimi řyná twego mięgo Iežuľá Chriřtuľá/ y namiáľtkámi Apofřtoľow ie⁸⁰ názywać y czynić řmieia. *CzechEp* 138.

»rozumieć się albo czynić się« (1): márna chľubo řwiecka/ rozumieć fie tym áľbo czynić fie tym/ czym ktho być nie może. *RejAp* 18.

»czynić i udawać się« (1): ná Beelzebubá/ ktory fię Bogiem záwřdy czynić y vdáwać do łudzi chce *SkarKaz* 274a.

»zwać i czynić się« [szyk 3 : 1] (4): nie to ieřt Biřkup/ co fie Biřkupem zowie y tzińi *KrowObr* 126, 50v, 126 marg; *CzechEp* [401].

2. Stawać się, być kim; se reddere aliquem *Modrz, JanStat, Cn* (40) :

czynić się jaki (1): Ták iź Rycerřkie řpráwy w mále fie náyduia/ A řlácheckie pořtěpki nie wřzey pokázuiá. Cziniáć fie ich w tym wiele ták gburom podobni *WierKróć* B.

czynić się kim (19), *czym* (4), *jakim* (17) : Bo kto pozdráwiá takowęgo abo go przyimuié i wřywa Sacramentów wedle vřtawy iego/ ten řię czyni towarzyszem zľoczynřtwa iego *MurzNT* 58v; *LubPs* dd2 marg; Kalibáľzá gdy obaczyľ máły łud řkánderebegow/ iaľ fie zniř řmiać/ iź fie thák nářbyt řmiaľymi czyniá *BielKron* 245, 44, 64v, 349v; Puerasco, Odmładzam fie, Czinię fie dziećięciem. *Mqcz* 329d, 329b; *GórnDworz* Ddv; řebychmy tymi inřtrumenty nie byli czárthá řrogiego/ owřzem ábychmy fie czynili niewinnemi á wiernemi rycerřzmi Pána tego *RejPos* 27v; iź fie im vkázowáli w oľobach rozlicznych/ czyniáć fie duřzámi/ czyniáć fie y inemi oľobámi/ áby iedno zwiędli nędnego człowieká *RejPos* 115v, 11, 123, 227v; Pijány z niemem rowna fie bydlęciem/ Mogáć być woľem czyni fie cieľęciem. *RejZwierc* 218, 147v, 230v; *BudBib Prov* 26/18; *WierKróć* B; *CzechRozm* 123v; ři fię niech řtáraia/ áby fię wľafná řwoia cnotá zľobili y zacnemi czynili *ModrzBaz* 74v;

SkarJedn 163; *SkarŻyw* 292; *WerGośc* 241; *LatHar* 198; áby fię nikt nie czynił kácermiŕtrem *WujNT* 98; *SarnStat* 954; *SkarKaz* 349b, 548a; *CiekPotr*)?(3v; *SkarKazSej* 690a. Cf *czynić się jakim czym*.

czynić się jakim czym [= przez co] (3): Rátuy teź kędy możełz nędznie vpádłego/ A czyn fię tym podobnym do Pána ſwoiego. *RejWiz* 187; *Prot* D3; poſługi/ ktorými Pręłáci/ Pánowie/ Przełożeni [...] wdzięcznymi Nam fię vczynili/ y bez przeſtánia na koźdy czás czynią *SarnStat* 886.

czynić się jako kto (4): *RejPos* 315v; iż kto miedzy wami będzie nazacnieyſzy/ niechay fię czyni iáko ſługá wŕzytkich *RejZwierc* 139; ſwowlonie vdáią fię ná złość. Iáko Muł álbo Oſieł bez rozumni ktemu Czyniąc fię/ ciáłu ſłużą á brzuchowi ſwemu. *KołakSzczęſl* A4; *SarnStat* 1272.

3. *Powstawać, pojawiać się; pochodzić, wynikać* (66) : [*wódka miętczana*] ieft barzo dobra tym ludziem ktorym włofy z głowy padną/ I teź tym kthorym fię pleſze na głowie czynią *FalZioł* II 8c; IAźdź ieft riba rzeczna [...] na nim muł ſliſki/ iakoby lak z flonych rib iako gi więczy płocze tako fię więczy czyni. *FalZioł* IV 42d; TAKie pęcherze na dziecinnym ięzyczku/ Czynią fię dla kwałnoſci mleka. *FalZioł* V 39v, I 19c, 31d, 33a, 121d, 127d (22); *GlabGad* I6v; *SienLek* 18v; *WujJud* 251v; iż rozny obyczay pożywania bywa czynion/ przeto teź dla tego roznice fię czynią. *WujJudConf* 251v; plugáwoſci ſye wielkie w Sadzáwkách czynią *Strum* N4v; *ArtKanc* R17.

czynić się z czego (34): á gdy to ziele zagnije fię na flonczu, tedy robaczi fię czinią ſniego *FalZioł* I 22a, I 11d, 62a, 126d, 145d, 151d (13); Dobrze fię mnożyć może krew dobra ze złego pokarmu, á to gdy fię on dobrze ſtrawi. Iako teź z pokarmu by nalepſzego czyni fię zła krew gdy on zle będzie ſtrawion. *GlabGad* F5v; Z Czego fię ſol poczina. Od(powiedź) Czini fię z wody z ziemią zmieſzaney *GlabGad* I6v; ſpanie czyni fię z podnieſienia dymow od pokarmu z żoładka *GlabGad* L3, Bv, D6, D7v, E2 [2 r.], Hv (11); ku fárbam y lékárftwam nalepſzy grynzpan czyniony/ niź ten który fię ſam ná miedzi z iákiego plugáłtwá czyni. *SienLek* Y, 16v, 87, 128v, V3, V4; *GrzepGeom* K2v; z wielá Aniołow ieden fię vfięc y chor czyni *SkarJedn* 60; *SkarŻyw* 582; *SiebRozmyśl* H3.

czynić się czym [= przez co] (4): *SkarJedn* 40, 157, 370; vchylánim fię ieden drugiemu czyni fię piękna zgodá y iedno ciáło/ y oná nierowność poddánoſciá fię gładzi y miárkuie. *SkarKazSej* 676a.

4. *Spierać się, mieć do czynienia [z kim]* (1) : Verum ſi cum contentioſis agatur [...] To ieft po polſku/ Ale ieſliby fię z vpornym przyſzło czynić *BudNT* Gg3.

5. *W funkcji strony biernej do „czynić” (głównie w zn. 1); dziać się; być czynionym, działanym, wykonywanym, odprawianym, odbywanym, dawanym, składanym itp.* (35) :

a. *W zdaniu z podmiotem rzeczownikowym* (20) : nie wŕzyłtki rzeczy godzą fię czynić/ ktorebyłmy łatwie przez moźnoſć albo prziftęp mogli wykonać. *KwiatKsiąź* D2v; *WujJud* 200v; *WujJudConf* 33v, 145; Potym/ czyni fię zmiánká [*commemoratio additur*] rzeczy niektorych/ ktore fię z początku ſwiátá działy. *ModrzBaz* 101v; Ormiánie okrom trzech S. Zborow [...] żadnych inych powŕzechnych/ ktore fię po tych czyniły [...] nie przyięli *SkarJedn* 316, A6; Około oddánia ábo przywrocenia dobr deliberácyá czyniła fię *Phil* E; *LatHar* 56, 57, 749; y pomyslić niepodobno/ z iákim ſtráchem/ ogromnoſciá/ mocá y wlpániáloſciá czynić fię ten ſąd ma. *SkarKaz* 5b, 609b, Oooo2v.

czynić się komu (4): O chwale/ czći/ y Modlitwie/ ktora fię czyni BOgu *WujJudConf* B4v [*idem*] 53; O ſłubach ktore fię Pánu Bogu ábo wżakonie [!]/ ábo iáko ináczey czynią *SkarŻyw* 337, 320.

czynić cię czym [= *za pomocą czego*] (1): rozumiejąc iż tą taką nauką y wiarą Kátholicką nie tylo vblżyć się pánowaniu świeckiemu nie ma: ále się też y pomoc wielka do niego czyni. *SkarKazSej* 687a.

Szereg: »czynić się albo dziać się« (1): wżeliakie zapisy ktore się kolwiek działy v Kxiąg Kofćierskich, y gdzie się indzie czyniły albo działy one wżytkie vmarzając. *ZapKościel* 1580/13.

b. *W zdaniach bezpodmiotowych lub z podmiotem wyrażonym zaimkiem (15)* : *RejWiz* 52; Odmienność odeymuje sprzikrzenie/ to yeft co się w odmianki czini/ to się nie może sprzikrzic. *Mącz* 493c; *WujJud* 110v; kiedykolwiek vczynkom dobrym zbáwienie bywa przypisowano/ nie czyni się tho względem godności ich *WujJudConf* 110; Co kiedy było/ to zaś będzie/ á co się vczyniło/ to się zaś czynić będzie. *BudBib Eccle* 1/9; *SkarŻyw* 141 [2 r.]; *CzechEp* 27; iżby to co się czyni ku dobremu końcowi/ ku złemu obráćne byđz nie mogło. *GórnRozm* Ev, B3; *ActReg* 113; *JanNKar* A2v.

czyni się komu (1): gdy się przez nas komu/ á zwłazczá wżytkim dobrze czyni *SkarKazSej* 670b.

Szeregi: »czyni się i mowi« (1): áby o tym co się dobrze álbo źle czyniło y mowiło/ dofkonałe vznánie było *KuczbKat* 60.

»czyni się i sprawuje« (1): kiedyby się to z nadobną pomiárą á nie z wyciągnionym stánem wżytko czyniło y spráwowało. *RejZwierc* 105v.

[*Prawie wszystkie zamieszczone w grupie 5b przykłady można też interpretować jako impers od „czynić”.*]

Synonimy: 1. mianować się, mienić się, nazywać się, pokazować się, rozumieć się, udawać się, zwać się; 2. zstawać się; 3. poczynać się; 4. spierać się; 5. dziać się.

Formacje pochodne: naczynić się, poczynić się, przyczynić się, szynić się, uczynić się, zaczynić się; przyczyniać się, wczyniać się.

Cf **CZYNIĄCY SIĘ, CZYNIĆ**